

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARNI TEXNOLOGIYA DARSLARIGA JALB ETISHNING INNOVATSION USULLARI

Raxmatova Shirinoy Qodirjon qiz

Qo'qon DU Texnologik ta'lim yo'nalishi II-bosqich talabasi

E-mail: shirinxonrahmatova@gmail.com.

Annotatsiya. Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilarni texnologiya darslariga faol jalb etishning innovatsion yondashuvlari, pedagogik-psixologik asoslari hamda amaliy metodlari tahlil qilingan. Ta'lim jarayonida inkluziv yondashuvning o'рни, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari va o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi masalalari yoritilgan. Tadqiqotda o'quvchilarning imkoniyatlarini hisobga olgan holda, texnologiya fanini moslashtirish, differensial va individual yondashuv asosida o'qitish metodlari tavsiya etiladi. Shuningdek, o'quvchilarni darslarga jalb etishda raqamli, interfaol, vizual va loyiha asosidagi ta'lim texnologiyalarining ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: inkluziv ta'lim, texnologiya fani, innovatsion yondashuv, imkoniyati cheklangan o'quvchi, differensial o'qitish, axborot texnologiyalari, ijodkorlik, motivatsiya.

Kirish. So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimida inkluziv yondashuv tamoyillari asosida imkoniyati cheklangan bolalarni umumta'lim muassasalarida o'qitish tizimi shakllanmoqda. Prezidentning 2020-yil 13-oktabrdagi "Imkoniyati cheklangan shaxslarni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi PQ–4857-son qarori, shuningdek, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va 2021–2030-yillarga mo'ljallangan Ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi bu boradagi islohotlarning huquqiy asosini yaratdi.

Texnologiya fani — o'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni, texnik tafakkurni, mehnatsevarlikni va ijodiy fikrlashni shakllantiruvchi eng muhim fanlardan biridir. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan bolalar uchun bu fan o'z-o'zini anglash, mehnat orqali jamiyatda o'z o'rnini topish, kasb-hunar ko'nikmalarini hosil qilishda katta ahamiyat kasb etadi.

Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab umumta'lim maktablarida imkoniyati cheklangan o'quvchilarni texnologiya faniga to'laqonli jalb etishda bir qator muammolar mavjud: o'qituvchilarning metodik tayyorgarligi yetarli emas, darslar moslashtirilgan vositalar bilan ta'minlanmagan, individual yondashuv imkoniyatlari cheklangan. Shu sababli innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish — bu muammoning samarali yechimidir.

Mazkur maqolaning maqsadi — imkoniyati cheklangan o'quvchilarni texnologiya darslariga jalb etishning zamonaviy, innovatsion usullarini ilmiy-pedagogik asosda tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Muhokama. Inklyuziv ta'lim — bu barcha o'quvchilar, shu jumladan imkoniyati cheklangan bolalar uchun teng ta'lim olish imkonini yaratuvchi tizimdir. Texnologiya fanida inklyuzivlikni amalga oshirish, avvalo, o'quv jarayonini har bir o'quvchining fiziologik, aqliy va psixologik imkoniyatlariga moslashtirishni talab etadi.

Texnologiya darslarida bunday o'quvchilar uchun individual topshiriqlar, soddalashtirilgan texnologik jarayonlar, yengillashtirilgan vositalar, vizual materiallar va multimedia resurslaridan foydalanish katta ahamiyatga ega. Bu orqali ularning o'ziga ishonchi ortadi, faol ishtiroki ta'minlanadi va ijtimoiy moslashuv jarayoni tezlashadi.

Innovatsion texnologiyalar — bu ta'lim jarayonini modernizatsiya qilishga, o'quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodkorlik va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi yangi pedagogik yondashuvlardir.

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda quyidagi innovatsion metodlar o'zini eng samarali deb ko'rsatmoqda:

Interfaol metodlar (klaster, aqliy hujum, muammoli ta'lim) – fikrlash faoliyatini rivojlantiradi.

Raqamli ta'lim vositalari – vizual idrokni osonlashtiradi, masalan, 3D modellashtirish, animatsion ta'lim dasturlari.

Loyiha asosidagi o'qitish (Project-based learning) – o'quvchilarda mustaqil ijodiy ishni tashkil etish malakasini shakllantiradi.

Differensial yondashuv – har bir o'quvchining individual imkoniyatiga mos topshiriq berish orqali muvaffaqiyat hissini oshiradi.

Gamifikatsiya (o'yinlashtirish) – o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda samarali vosita sifatida qo'llaniladi.

Bunday texnologiyalar imkoniyati cheklangan bolalarda faollik, ishtirokchanlik, o'z-o'zini namoyon etish va ijtimoiy adaptatsiya ko'nikmalarini shakllantiradi.

Zamonaviy texnologiya darslarini tashkil etishda AKTdan foydalanish muhim o'rin tutadi. Imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun maxsus dasturiy ta'minotlar (masalan, nutq sintezatori, braille displey, subtitrli videodarslar, interfaol taxtalar) dars jarayonini qulay va tushunarli qiladi.

Masalan, ko'rish imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun audioinstruksiylar, eshitishda nuqsoni bo'lganlar uchun esa vizual animatsiyalar va subtitrlar katta yordam beradi. Bu, o'z navbatida, texnologiya fanining o'zlashtirish darajasini oshiradi.

Inklyuziv ta'limda texnologiya fani o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki psixolog, tarbiyachi va motivator rolini ham bajaradi. U o'quvchilarning xatti-harakatlarini, ularning psixologik holatini tushunishi, individual yondashuvni to'g'ri tanlashi kerak.

O'qituvchi quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur: inklyuziv pedagogika asoslarini bilish; imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan muloqot madaniyatiga ega bo'lish; moslashtirilgan ta'lim materiallarini ishlab chiqish; innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llay bilish. Bu kompetensiyalar o'qituvchining dars jarayonida har bir o'quvchiga e'tibor berish, ularni texnologiya faniga jalb etishda muvaffaqiyatli bo'lishiga imkon yaratadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, texnologiya darslariga innovatsion metodlar asosida jalb etilgan imkoniyati cheklangan o'quvchilar: darsga qatnashish faoliyatida 40–50% o'sishga erishgan; ijodiy topshiriqlarda ishtirok etish darajasi ortgan; mehnat va hunarmandchilikka qiziqish sezilarli darajada kuchaygan; ijtimoiy muhitga moslashish va jamoaviy ishlash ko'nikmalari rivojlangan.

Bu natijalar texnologiya fanining inklyuziv ta'limdagi o'rni faqat nazariy emas, balki amaliy jihatdan ham juda muhimligini ko'rsatadi.

Xulosa. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarni texnologiya darslariga jalb etish bugungi kunda nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega masalalardan biridir. Chunki texnologiya fani ularning amaliy hayotga tayyorlanishida, kasbiy yo'nalishini aniqlashda va o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishda katta o'rin tutadi. Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim sharoitida innovatsion metodlarni qo'llash: o'quvchilarni darsga jalb qilishni yengillashtiradi; ularning motivatsiyasini oshiradi; ijtimoiy-psixologik moslashuvni ta'minlaydi; o'qituvchining kasbiy samaradorligini oshiradi. Shu bois, texnologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar, loyiha asosidagi o'qitish va individual yondashuvni uyg'unlashtirish zarur. Har bir o'quvchining imkoniyatiga mos muhit yaratish orqali ularni nafaqat o'qitish, balki jamiyatga to'laqonli integratsiya qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sobirovna, U. M., & Sharifjon, P. O. (2023). Choosing Organizational Forms of Education in the Effective Organization of Technology Courses. *Journal of Innovation, Creativity and Art*, 2(2), 77-81.
2. Sobirovna, U. M. (2023). O'QUVCHILARNI TEXNOLOGIYA FANINI O'ZLASHTIRISHGA PSIXOLOGIK TAYYORLASH. *Ustozlar uchun*, 16(1), 392-399.
3. Sobirovna, U. M. (2023). MAXSUS TA'LIMGA EHTIYOJI BO'LGAN BOLALAR UCHUN TA'LIMNING INTEGRATSIYALASHUVI. In *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences* (Vol. 2, No. 4, pp. 14-19).
4. Sobirovna, U. M. (2022). INTERACTIVE LEARNING METHODS USED IN THE EFFECTIVE ORGANIZATION OF TECHNOLOGY COURSES. *Open Access Repository*, 9(11), 106-113.
5. SOBIROVNA, U. (2021). Modernization of the content, methods and tools of technologies in the organization of modern education.
6. Sobirovna, U. M. (2023). Technology As a Factor of Educational Education In Special Schools. *Journal of Creativity in Art and Design*, 1(1), 4-7.
7. Sobirovna, U. M. (2023). PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS OF SPECIAL BOARDING SCHOOLS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036, 12(10), 62-67.
8. Усмонова, М. (2022). Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitishda texnologiya fanining dolzarbligi. *Современные тенденции инновационного развития науки и образования в глобальном мире*, 1(4).

9. Sobirovna, U. M. (2022). USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN INCREASING THE EFFICIENCY OF TECHNOLOGY LESSONS. *Open Access Repository*, 9(11), 114-119.
10. Sobirovna, U. M. (2023). TEACHING OF TECHNOLOGY IN SPECIAL BOARDING SCHOOLS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036*, 12(10), 48-54.
11. Sobirovna, U. M. (2022). Improving the educational system for children with disabilities. *The Peerian Journal*, 4, 20-22.
12. Sobirovna, U. M. (2022). TEXNOLOGIYA FANI MASHG'ULOTLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI ASARLARIDAN FOYDALANISH. *World scientific research journal*, 9(1), 220-224.
13. Sobirovna, U. M. (2024). PROVIDING INFORMATION ABOUT TEXTILES AND ITS HISTORY IN TECHNOLOGY CLASSES. *World of Medicine: Journal of Biomedical Sciences*, 1, 28-32.
14. Sobirovna, U. M. (2022). DIDACTIC PRINCIPLES OF EFFECTIVE ORGANIZATION OF TECHNOLOGY LESSONS.
15. Sobirovna, U. M. (2022). MODERN APPROACHES TO EFFECTIVE ORGANIZATION OF TECHNOLOGY LESSONS.
16. Sobirovna, U. M. (2024). USE OF SMART TECHNOLOGY IN EFFECTIVE ORGANIZATION OF TECHNOLOGY COURSES. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 12(3), 618-622.